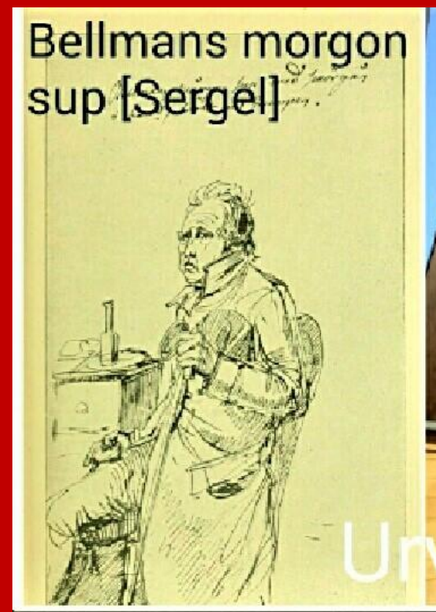

SÖDERMALMS HISTORIA

Text Wikipedia/Stockholmskällan/Digitalmuseum/Anders Dernback bildspel/foto Wikipedia/Anders Dernback/Stockholms Stadsmuseum

Konstnär: Dardel, Fritz von (1817-1901)
Material och teknik: Akvarell på papper

Stockholms stadsmuseum

Vevslupen Jägaren som var en nymodighet i Stockholm på 1840-talet. Den användes för persontrafik och drevs av ett skovelhjul som vevades för hand. Vevslupen gick snabbare och lättare än roddbåten och sköttes av säsongsarbetande dalkullor. I bakgrunden ser vi Södermalm och Katarina kyrka på höjden.

Ett annat kommunikationsmedel som skildras i målningen är telegrafstolpar. De syns på några av husen som master. Den elektriska telegrafen hade ännu inte kommit till Sverige utan det är en föregångare, en optisk telegraf som vinklas så att de stängs eller öppnas enligt ett visst system.

SÖDERMALMS HISTORIA

SÖDERMALMS HISTORIA

Namnet suthraemalm nämns redan 17 juni 1288 i ett brev från biskop Anund i Strängnäs och han har då med all säkerhet endast avsett den del av nuvarande Södermalm som låg närmast staden. Benämningen har uppenbarligen kommit till i analogi med namnet på området norr om staden, nuvarande Norrmalm.
Det ursprungliga namnet på ön är Åsön och förleden i det namnet är fornsvenska as nusvenskt ås och syftar med all sannolikhet på Stockholmsåsen som sträcker sig tvärs över Södermalm. Åsön användes långt in på 1600-talet, i samband med namnrevisionen i Stockholm 1885, lyftes det gamla namnet fram i Åsögatan och Åsöberget.

Södermalms historia

Södermalm var den av malmarna som bebyggdes tidigast. I mitten av 1300-talet anlades Maria Magdalena kapell på den plats där nu kyrkan ligger. Kapellet är det första tecknet på församlingsbildning och är en indikation på växande fast befolkning på ön. Den fick snart sällskap av det enklare Helga kors kapell, nära nuvarande Katarina kyrka. Men bebyggelsen var både sparsam och enkel, under lång tid skulle en av öns viktigaste uppgifter förbli att skaffa bete till borgarnas boskap. Bebyggelse var i stor utsträckning förbjuden och brändes dessutom ner flera gånger av militära och maktpolitiska skäl. År 1527 revs båda kyrkorna ner i samband med Gustav Vasas maktövertagande. På 1570-talet kom slutligen tydliga direktiv på stadens önskan om att växa ut på malmarna. 1591 sträcktes den administrativa kvartersindelningen ut sig på Norr- och Södermalm, ett säkert tecken på växande befolkningstryck. Först på 1620-talet skulle dock Maria Magdalena kyrka återbyggas. 1654 bröts Katarina församling ut från Maria Magdalena församling. 1917 utbröts Sofia församling från Katarina och 1925 utbröts Högalids församling från Maria Magdalena.

MARIA MAGDALENA KYRKA

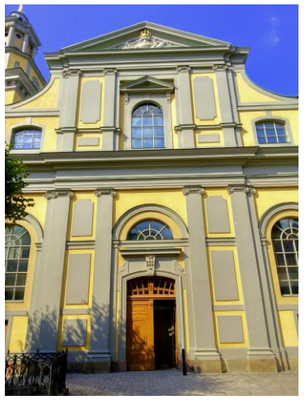

Maria Magdalena kyrka började byggas omkring 1588 och stod klar 1625. Kyrkan har sedan dess genomgått stora förändringar. Flera arkitekter medverkade vid till- och ombyggnader av kyrkan, bland dem Nicodemus Tessin d.ä., som ritade 1600-talets tillbyggnader och dennes son, Nicodemus Tessin d.y., som ritade västportalen. Efter en förödande brand år 1759 renoverades kyrkan efter ritningar av Carl Johan Cronstedt.

Den första bebyggelsen

Den första bebyggelsen fanns vid Slussen, och stadsdelen har brett ut sig åt olika håll längs Götgatan, Hornsgatan och Tjärhovsgatan. Vid 1880-talet hade bebyggelsen nått ned till Skånegatan samt Ringvägen i väster. På 1910-talet fortsatte byggandet i Högalid, 1920-talet vid Bergsund och på 1930-talet vid Eriksdal. Under industrialiseringen i slutet av 1800-talet växte Södermalm snabbt och blev främst arbetarklassens bostadsområde, vilket beskrivs i Per Anders Fogelströms romanserie Mina drömmars stad. Idag har Södermalm gentrifierats med betydande shoppingområden och dyra bostäder.

Hammarby roddförening bildades 1889 på Bondegatan. År 1897 blev de Hammarby IF då de hade börjat utöva andra idrotter än rodd. Hammarby IF förknippas starkt med Södermalm och Söderort. Fotbollslaget spelade på Kanalplan fram till 1939 där damlaget numera huserar. Med ökat publiktryck kom man att flytta till Johanneshovs IP och 1967 till den nybyggda Söderstadion. Från 2013 är Tele2 Arena klubbens hemmaarena, eller som många hammarbyare föredrar att kalla den; "nya Söderstadion".

SÖDERMALM PÅ 1640-TALET, BETECKNAS SOM STOCKHOLMS ÄLDSTA HANDRITADE KARTA.

År 1934 uppgick antalet invånare till 144 500, 1938 hade antalet ökat till 147 466, men minskade sedan stadigt för att 1981 vara nere i 71 656 invånare; därefter har befolkningen sakta ökat.
I november 1641 beslutade riksrådet att starta rifvandet på Södermalm. Stadsplanen för Södermalms nordliga delar från 1641 eller 1642 upprättades troligen av Anders Torstensson. Några av de mer välkända gatorna och torgen på Södermalm är Götgatan (omtalad vid namn 1644), Hornsgatan och Mariatorget.

En omfattande reglering av gatunätet påbörjades 1642 genom stadsingenjören Anders Torstenson som en del av en större stadsplanering i Stockholm under 1600-talet under Clas Larsson Fleming. Ytterligare en reglering ägde rum i slutet av 1800-talet med Lindhagenplanen.
Med sin 120 000m² stora våningsyta är Södersjukhuset Södermalms största byggnadskomplex. Det invigdes den 3 april 1944 och var då Nordens största sjukhus.
Södermalms högsta byggnad är Skrapan, byggnaden är 84 meter hög och har 26 våningar. Den stod klar 1959.
Ursprungligen uppförd för skattemyndigheten är huset sedan 2007 ombyggd till studentbostäder. Ett annat välkänt landmärke är Katarinahissen vid Slussen. Nuvarande Katarinahissen invigdes ungefär samtidigt som Slussens trafikknut år 1935. Dock fungerar inte själva hissen längre sedan ett antal år tillbaka. Konstruktionen är så pass gammal att den inte kan repareras. Medborgarplatsen med Medborgarhuset, Söderhallarna, restauranger och biografer är stadsdelens publika centrum. Bland nyare byggnadsverk kan nämnas bostadsbebyggelsen Bofills båge och Söder torn (i början kallad Haglunds pinne) som uppfördes på 1990-talet på Södra stations gamla bangårdsområde. Intill Hammarbykanalen uppstod på 1990-talet även bostadsområdet Norra Hammarbyhamnen. Vid södra sidan av Södermalm, intill Skanstullsbron och Johanneshovsbron finns Eriksdalsbadet, vars nya byggnad öppnades 1999.

Industrianlägggningar

En äldre industrianläggning är Münchenbryggeriet vid Söder Mälarstrand. Bryggeriet började sin tillverkning och försäljning av öl i april 1857.

1971 var ölepoken slut och efter en omfattande ombyggnad fram till 1985 är Münchenbryggeriet numera ett mäss- och konferenscenter. Det fanns flera andra ölbryggerier på Södermalm, bland dem Neumüllers Bryggeri, Nürnbergs Bryggeri, Piehls Bryggeri och Pilsenerbryggeriet. På det senares tomt står idag Åhléns Söder och Clarion Hotel Stockholm. Vid 1700-talets mitt var Olof Ströms bryggeri i kvarteret Tegen stadens största och blev 1785 till Katarina kronobränneri. Efter 1831 låg Katarina sjukhus i bryggeriets gamla lokaler.

Medan industribyggnaderna efter Münchenbryggeriet, Neumüllers Bryggeriet och Katarina kronobränneri bevarades revs flera stora industrianläggningar, exempelvis Liljeholmens Stearinfabriks, vid Danvikstull och Hellgrens tobaksfabrik i kvarteret Nattugglan strax söder om Medborgarplatsen samt Årstaverken, stadens första vattenverk vid Årstaviken. Kvar finns delar av Barnängens fabriksbyggnader på östra Södermalm.

Münchenbrygeriet

Text wikipedia, bilder Stockholmskällan, wikipedia, bildspel Anders Dernback

https://sv.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCnchenbryggeriet#/media/Fil:M%C3%BCnchens_Bryggeri_aug_2009.jpg

Münchenbryggeriet (ursprungligen Münchens bryggeri) är ett mäss- och konferenscenter som ligger vid Söder Mälarstrand på Södermalm i Stockholm.

Skolor

Det finns minst tio kommunala grundskolor på Södermalm och fem kommunala gymnasieskolor. Bland större skolor kan nämnas Södra Latin, Åsö vuxengymnasium och Eriksdalsskolan. Stadsdelens första allmänna skola var Malongen, en fabriksbyggnad från 1660 som Stockholms stad 1867 lät ombygga till Katarina södra folkskola. Bland nybyggda skolor räknas Katarina södra skola vid Katarina bangata och Katarina norra skola vid Tjärhovsgatan bland Stockholms äldsta folkskolor, byggda 1888 respektive 1895, båda uppfördes efter ritningar av arkitekt Wilhelm Bergström.

uppförd under andra hälften av 1600-talet.

Södra Latins gymnasium, även kallad Södra Latin, är en kommunal gymnasieskola belägen vid Skaraborgsgatan 14 på Södermalm i Stockholm. Skolan är, med anor från 1654, en av Sveriges äldsta. Idag har den elever bland annat i fyra nationella program och ett musikprogram.

Södra Latin blev efter ett flertal namnändringar en samskola 1961, alltsedan 1971 under nuvarande namn. Nuvarande skolbyggnad, som är kulturminnesmärkt, uppfördes 1888–1891 efter ritningar av arkitekt Per Emanuel Werming.

Kulturhistoria i byggnaderna

Barnängens herrgård
Björns trädgård
Blecktornsområdet
Bofills båge
Ersta malmgård
Faggens krog
Louis De Geers palats
Gröna gården
Groens malmgård
Hellgrenska palatset
Hovings malmgård
Klevgränd 1C (Södermalms äldsta profana stenhus)
Malongen (Stockholms äldsta bevarade industribyggnad)
Kvarteret Marmorn
Mariaskolan
Medborgarhuset
Kvarteret Metern
Monteliushuset
Münchenbryggeriet
Neumüllers Bryggeri
Patons malmgård
Paulis malmgård
Tanto
Skeppsbyggmästarbostället
Södra Latin
Södra stadshuset
Kvarteret Tegen
Törnquistska slaktargården
Kvarteret Överkikaren
Västerbron
Wirwachs malmgård
Östra Årstabron

Münchenbryggeriet vy över Riddarfjärden från Stockholms stadshus en tidig morgon i juli 2012.

https://sv.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCnchenbryggeriet#/media/Fil:M%C3%BCnchenbryggeriet_2012.jpg

MÜNCHENBRYGGERIET

Fotografering 1989
FOTOGRAF Fogelberg, Bernt

Sjöhistoriska museets foton

Lokalerna hyste fram till 1971 ett bryggeri. Öltillverkningen startade 1857 i lokaler som tidigare varit en klädesfabrik. Efter en stor brand 1893 återuppbyggdes bryggeriet snabbt i renässansstil och fasaden mot Riddarfjärden utgör i dag ett inslag i Stockholms gatubild. Efter att dåvarande ägaren Pripps hade flyttat öltillverkningen till Bromma i slutet av 1971 hotades byggnaden av rivning. Efter valet 1976 bestämdes dock att den skulle behållas och den används i dag som mäss- och konferenscenter samt som kontor.

https://sv.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCnchenbryggeriet#/media/Fil:M%C3%BCnchens_Bryggeri_aug_2009.jpg

Münchenbryggeriet (ursprungligen Münchens bryggeri) är ett mäss- och konferenscenter som ligger vid Söder Mälarstrand på Södermalm i Stockholm.

På tomten vid Södra Mälarstrand

På tomten vid Söder Mälarstrand där Münchenbryggeriet ligger i dag anlade bryggareämbetet en klädesfabrik år 1740. Att ett skrå drev en klädesfabrik var tämligen unikt, men orsaken var den vädjan som Kunglig Majestät i juni 1739 riktade till rikets borgerskap om att starta manufakturtillverkning. Bryggareämbetet fick sitt privilegium att framställa kläde den 18 augusti 1740 och kort därefter inköptes tomten vid Söder Mälarstrand. Första verksamhetsåret hade man två vävstolar och en arbetsstyrka på 30 personer, verksamheten kulminerade på 1760-talet med tolv vävstolar och 150 anställda.

Münchenbryggeriets stall år 1906 - till vänster ses Skinnarviksberget, till höger den blivande Eolsgatan

Fabriken drevs från 1751 av först Jakob Hongelin och därefter hans son, Jakob Vilhelm Hongelin. Dåliga tider gjorde dock att Hongelins textilfabrik fick läggas ner 1803. Fabriken blomstrade upp igen under några decennier under Johan Christian Fougts ledning och från 1840-talet fick klädesfabriken dessutom sällskap av en kakelfabrik på sitt område.

Fabriken drevs från år 1751 av Jakob Hongelin

När grosshandelsbolaget C. C. Brusell & Co köpte in marken 1855 var det en textil- och kakelfabrik med tillhörande ångmaskin som införskaffades. Bolaget byggde om lokalerna till bryggeri. Inget bryggeri i Stockholm hade tidigare haft tillgång till en ångmaskin. Ångkraft skulle visa sig vara förutsättningen för att bryggerier skulle kunna växa till regelrätta industrier. Namnet Münchens Bryggeri var valt för att föra tankarna till huvudprodukten bayerskt öl, som vid den här tiden var mycket populärt. Tillverkning och försäljning inleddes i april 1857.

Öltransport anno 1895

Grupporträtt av bryggeriarbeterskor och bryggeriarbetare på Münchenbryggeriet gård.
1900 – 1910
Fotograf
Nilsson, N

Bryggeriarbetersk or vid syningen på Münchens bryggeri
Okänd fotograf
Stockholmskällan

För bryggeriet var läget bra också med tanke på det stora behovet av is vid öltillverkningen. Man använde sig av sjöis direkt från Riddarfjärden för att kyla ner ölet vid jäsning och lagring. Münchenbryggeriet gick bra redan från början och produktionen växte stadigt. Bryggeriet byggdes ut i omgångar och tomten fylldes med allt fler byggnader. Bryggeriarbetet hade en viss säsongsvariation – sommartid sålde man mer öl än på vintern. En stor del av säsongsarbetarna var s.k. bryggerikullor.

Öltransport anno 1903

Under 1800-talet förekom en stor arbetsinvandring till Stockholm av arbetskraft från Dalarna. Arbetet var tungt – en fylld ”hundrakorg” (back med 100 flaskor) vägde 90 kg och skulle lyftas upp 125 cm av två kvinnor. Kullornas arbete, som var det bäst betalda av alla kvinnliga grovsysslor, bestod av rengöring, fyllning av buteljer, korkning och etikettering.

Grupporträtt av öltappare vid Münchenbryggeriet år 1890.

Okänd fotograf
Stockholmskällan

Påsknatten 1893, under en pågående ombyggnad, utbröt en våldsam brand som förstörde hela bryggeriet. På den korta tiden av ett år lyckades man sedan bygga upp en helt ny anläggning, även om uppbyggnaden av hela bryggeriet pågick ända till 1903. Branden kom märkligt nog att bli mycket lyckosam för företaget. Tack vare eldsvådan kom man nämligen att få en helt ny anläggning, som var mycket modernare och mer praktiskt inredd än övriga bryggeriers och därigenom kunde Münchenbryggeriet växa ytterligare, så att det kring år 1900 var Sveriges största bryggeri med 350 anställda och en årsproduktion av 150.000 hektoliter, vilket var en tiondel av landets och en fjärdedel av huvudstadens ölproduktion vid den här tidpunkten.

Fotograf
Okänd år 1929
Stockholmskällan

Bryggeriarbeterskor granskar flaskor i Münchenbryggeriet. 1900 - 1910

Fotograf
Nilsson, N
Stockholmskällan

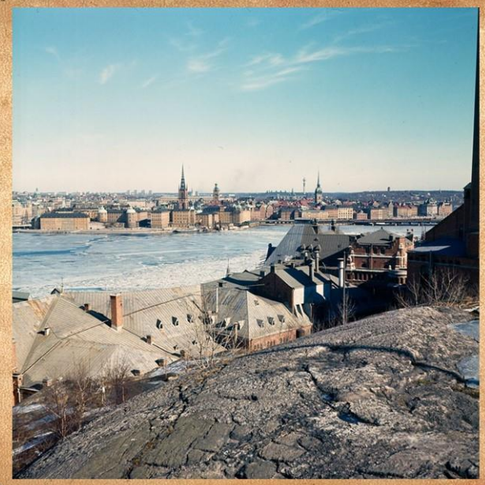

Vy från Skinnarviksberget över taken på Münchenbryggeriet mot Riddarholmen
Fotograf
Gram, Ingemar (1908-1986)
Foto 1966

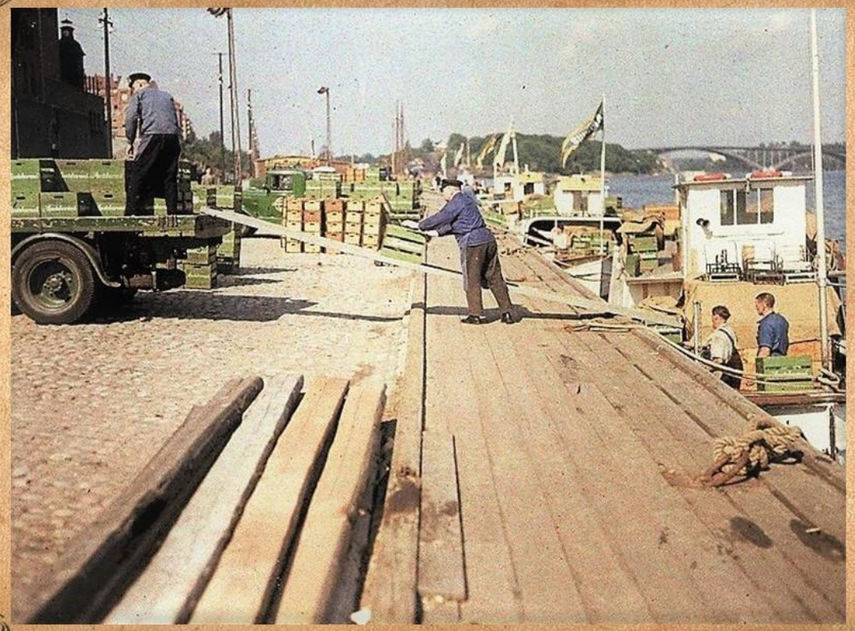

Söder Mälarstrand västerut mot Långholmen och Västerbron 1934. T.v. Münchenbryggeriet och bebyggelsen vid Pålsundsparken

Fotograf
Cronquist, Gustaf W:son (1878-1967)

Öltransport år 1895 hästvagn

Öltransport anno 1895

Fotograf Stockholmskällan
Okänd
Skapad
1890 - 1899

Torkel Knutssonsgatan 2 år 1903

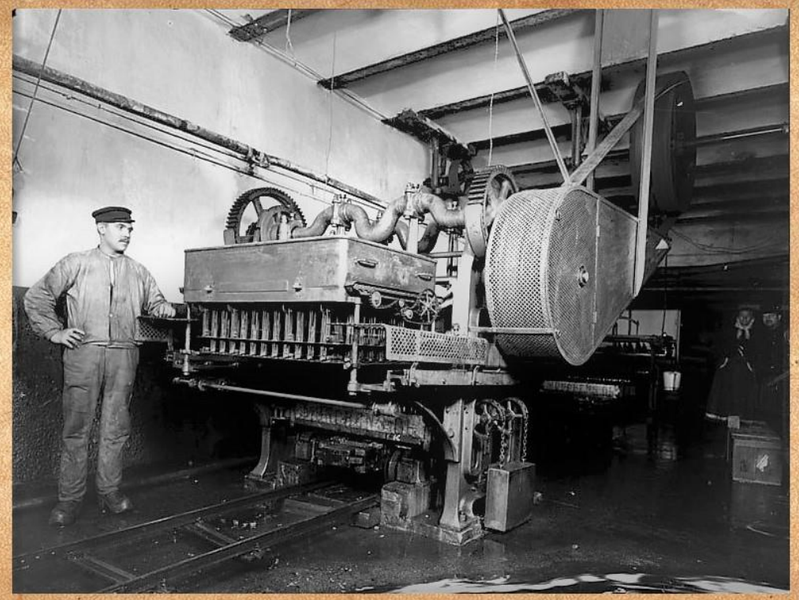

Interiör från Münchenbryggeriet. Söder Mälarstrand 25-79/Torkel Knutssonsgatan 2. Bryggeriarbetare vid 100-korkare år 1903, okänd fotograf, Stockholmskällan

Maria Magdalena kyrka, Stockholm

MARIA MAGDALENA KYRKA

Södermalms historia

3
ARM
Sällskapet Par Bricole
BELLMANSRUMMEN visas kl. 13.00
1:a söndagen i månaden

Bellman bodde på Urvädersgränd

Maria Magdalena kyrka

Bellmanhuset ligger på Urvädersgränd 3 på Södermalm i Stockholm. Huset uppfördes i korsvirke efter Katarinabranden 1723. Här bodde skalden Carl Michael Bellman under sin mest produktiva period 1770–1774 och här skrev han de flesta av sina Fredmans epistlar och Fredmans sånger. Hovslagaren Adam Wollman lät uppföra den ursprungliga stenbyggnaden, som hösten 1763 inköptes av Sven Simberg, inspektör vid Stora sjötullen. Simberg genomförde en om- och tillbyggnad och på hösten 1764 stod fastigheten färdigt.

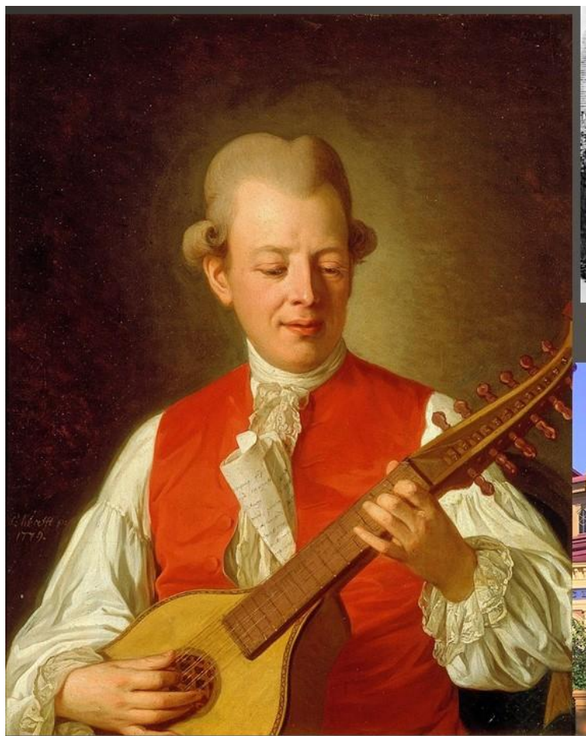

BELLMAN'S BIRTHPLACE, THE STORA DAURERSKA HOUSE IN SÖDERMALM, STOCKHOLM

CARL MICHAEL BELLMAN

STATUE OF BELLMAN BY ALFRED NYSTRÖM, 1872, IN STOCKHOLM'S DJURGÅRDEN

Bellmans produktion var synnerligen riklig och omväxlande. Den omfattade bland annat dikter, visor, ordensparodier, skådespel, översättningar och religiös diktning. Bland figurerna i hans sånger märks urmakaren Fredman, musikern Movitz, korpral Mollberg och den prostituerade Ulla Winblad, men även gestalter hämtade från den bibliska, grekiska, romerska och fornnordiska mytologin.

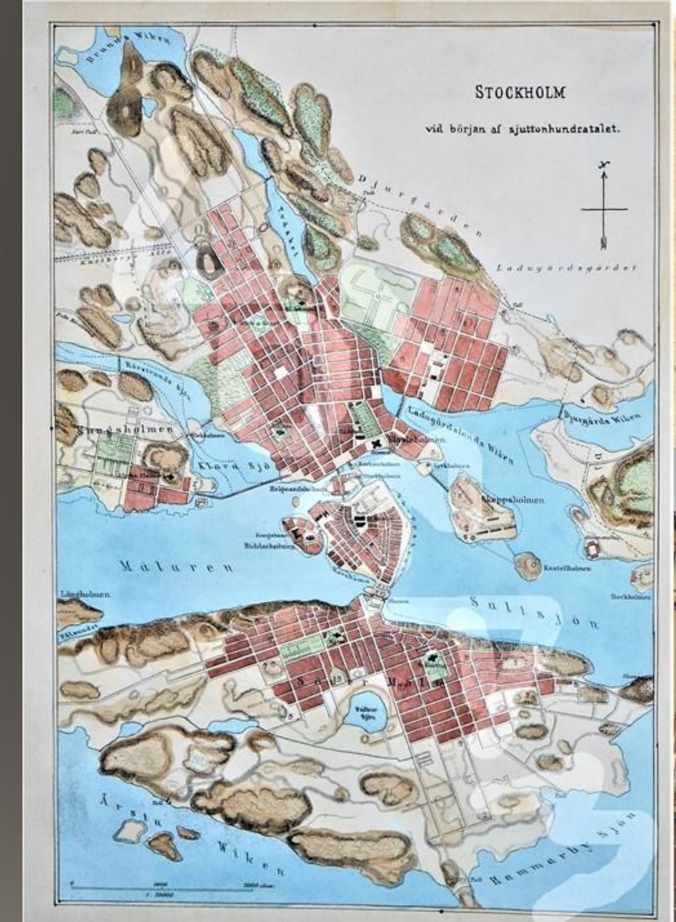

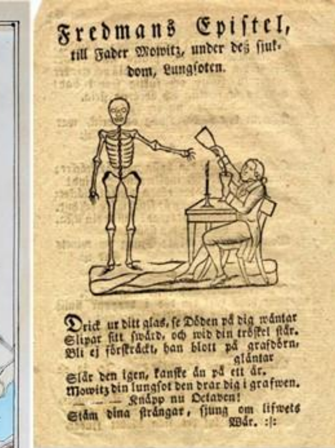

An 1825 broadside with Fredman's Epistle No. 30: Drick ur ditt glas, se Döden på dig väntar

MAP OF BELLMAN'S STOCKHOLM, with places of interest for his Fredman's Epistles overlaid on map from William Coxe's Travels in Poland, Russia, Sweden..., 1784.

– 1 Haga park – 2 Brunnsviken – 3 Forsta Torpet (Ep. 80) – 4 Kungsholmen – 5 Hessingen (Ep. 48) – 6 Lake Mälaren (Ep. 48) – 7 Södermalm – 8 Urvädersgränd – 9 Lokatten (Lynx Tavern) (Ep. 11) – 10 Yxsmedsgränd in Gamla stan (Ep. 28) – 11 Skeppsholm Quay – 12 Årsta Castle – 13 Djurgården Park – 14 Gröna Lund pleasure gardens – 15 Bellman's birthplace

Carl Michael Bellman, född 4 februari 1740 (enl. g.s.) i Stockholm, död 11 februari 1795 i Stockholm, var en svensk skald. Hans mest kända verk är diktcyklerna Fredmans epistlar och Fredmans sånger. Bellman brukar betraktas som en av Sveriges nationalskalder, och har kallats "Nordens Anakreon", vilket syftar på de backanaliska aspekterna av hans verk. Hans diktning har varit mycket viktig för senare svensk litteratur, och hans betydelse för denna har jämförts med William Shakespeares för den engelskspråkiga.

Monteliushuset Sankt Paulsgatan / Ragvaldsgatan, mars 2021.

Fastigheten Östergötland 10, även kallad Monteliushuset, består av fyra byggnader: en huvudbyggnad mot Sankt Paulsgatan, en flygel mot Ragvaldsgatan, två gårdshus och den låga längan mot Sankt Paulsgatan.
Kvarterets östra del försvann när Södergatan drogs fram här på 1930-talet i ett djupt dike. Först på 1980-talet överdäckades diket och bebyggdes med bostadshus.
Huset i gathörnet Sankt Paulsgatan / Ragvaldsgatan uppfördes efter en brand i Maria församling som ägde rum 1664 och utplånade den ursprungliga trädusbebyggelsen i kvarteret tillsammans med 150 gårdar (ej att förväxla med Mariabranden 1759). Redan då arbetade staden aktivt för att stenhus skulle uppföras, framförallt i gathörnen. Byggherren för det nya hörnhuset i sten var förmodligen kaplanen i Storkyrkan Johannes Petri Kellingius.

Wirwachs malmgård

är en på 1770-talet uppförd egendom som ligger på västra Södermalm i Stockholm, vid korsningen av Brännkyrkagatan och Ansgariegatan. Malmgården byggdes på uppdrag av apotekaren Johan Michael Wirwach (1710-1783) och hans kompanjon Johan Christian Senckpiehl.

Gården låg vid Hornskroken till dess att Ansgarieberget sprängdes bort och Hornsgatan rätades ut i början av 1900-talet. Huvudbyggnaden och flyglarna är ovanligt välbevarade och på gården står en stor lind som ett vårdträd. Under 1700-talet anlades flera malmgårdar på västra Södermalm, framför allt i det som idag är Högalids församling. Området saknade vid den här tiden tätare bebyggelse så det var lätt att åstadkomma herrgårdsliknande egendomar. Ägarna var inte som tidigare adelsmän: det var i huvudsak grosshandlare och fabrikörer som byggde malmgårdar, men även en annan yrkesgrupp – apotekarna. Dessa kunde ha ett yrkesmässigt intresse av stora trädgårdsanläggningar.

Wirwachs malmgård (längst till vänster)

Törnquistska slaktargården

kort Slaktargården, är en kulturhistoriskt värdefull trähusbebyggelse i kvarteret Rudan mindre vid Tjärhovsgatan 36-38 på Södermalm i Stockholm. Husen uppfördes mellan 1727 och 1733. Törnqvistska slaktargården upptar nordöstra delen av kvarteret Rudan mindre i hörnet Tjärhovsgatan med Nytorgsgatan. Enligt Holms tomtbok ägdes tomten 1674 av gulddragaren Anders Schrichel som hade sin gård här.

Törnquistska gården, Tjärhovsgatan 34 (huset rivet 1882). Akvarell av Anders Hjalmar Törnquist 1875.

Gården brann ner i samband med Katarinabranden 1723 som förstörde samtliga hus omgivningen, ända ner till varvet vid Tegelviken. Nuvarande bebyggelsen uppfördes mellan 1727 och 1733, alltså efter Katarinabranden och kort före träbyggnadsförbudet från 1736 som var en av konsekvenserna av den omfattande branden. År 1841 köpte slaktaren Gustaf George Törnquist gården av sin chef. Gården var i Törnquists släkt fram till 1922 då den köptes av Stockholms stad.

Idag ägs gården av Svenska Bostäder.

År 1967 utfördes en varsam renovering. Enligt en byggnadsinventering från 1972 är interiörerna till stor del bevarade med bland annat kakelugnar och snickerier. Lusthuset i innergården är idag ett av de få bevarade lusthusen i Stockholms innerstad. Här skall Oscar Levertin och Lubbe Nordström varit verksamma sommartid.

Paulis malmgård

Paulis malmgård (även kallat Niclas Paulis hus) var en malmgård belägen i kvarteret Bryggaren (nuvarande kvarteret Nattugglan) på Södermalm i Stockholm i hörnet Folkungagatan/Götgatan.

Byggnaden uppfördes på 1680-talet på uppdrag av Niclas Pauli. En liten del av den tidigare egendomen finns kvar, men är idag helt kringbyggd av nyare fastigheter. Den ägs i dag av Stockholms katolska stift.

Inne på bakgården intill Stockholms katolska domkyrka och sedd från Folkungagatan syns malmgårdens väldiga huvudbyggnad från 1600-talets slut, som numera ingår i kyrkans verksamhet och inrymmer församlingshemmet samt kontor. Gårdens vackra 1600-talsport mot öster finns alltjämt bevarad.

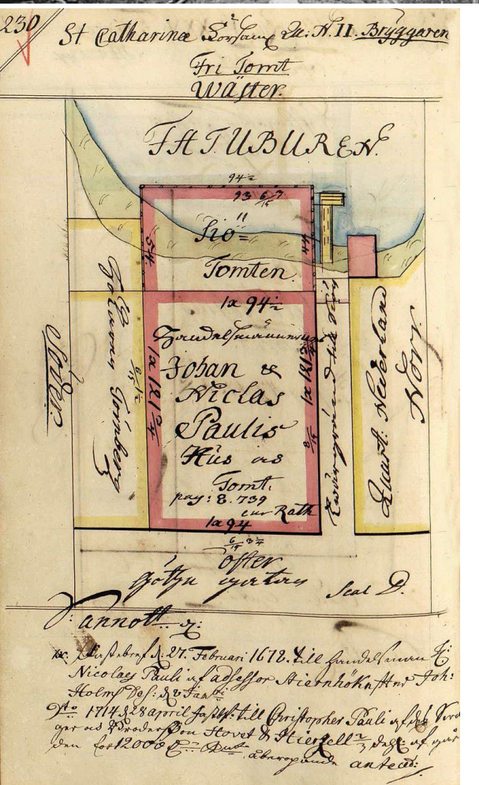

Niclas Paulis tomt, 1739. (norr är till höger).

KATOLSKA FÖRSAMLINGENS LEKTIONSSAL.

Carlbergs karta från 1766. (norr är till höger).

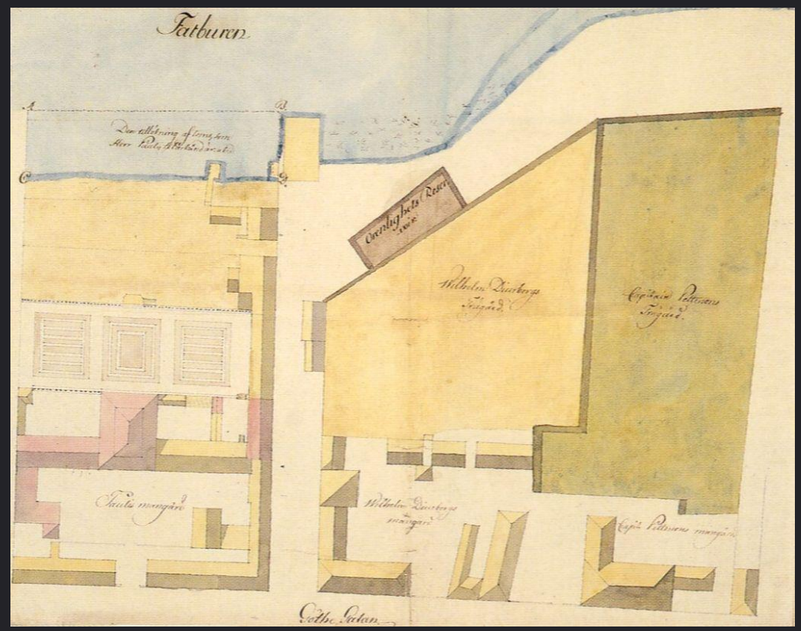

Hellgrenska palatset är ett tidigare kontors- och bostadshus beläget på Södermalm på Götgatan 68, Stockholm. Palatset uppfördes 1865–1866 i kvarteret Nattugglan efter ritningar av Johan Fredrik Åbom, som bostadshus för fabrikören i tobaksfabriken Wilhelm Hellgren & Co, som hade sin fabrik i samma kvarter.

Enligt nybyggnadsritningarna från 1865 innehöll huset i sin bottenvåning kontorslokaler, en portvaktsbostad om fyra rum och kök samt köket till den stora direktionsvåningen. På första våningen låg fabrikörens privatbostad om 11 rum, som redan från början var utrustat med badrum och toalett, vilket var ovanligt vid denna tid. På våning två fanns torkvind samt en lägenhet för verkmästaren om tre rum och kök. Huset har genomgått några ombyggnader sedan sin tillkomst. 1914 förstorades fönstren i attikavåningen, 1918 gjordes hela bottenvåningen och första våningen om till kontor. 1925 öppnades stora butiksfönster upp i bottenvåningen för en av restaurangkedjan Normas filialer.

Södra Stadshuset är en byggnad vid Ryssgården i stadsdelen Södermalm i Stockholm, som uppfördes under 1660-talet efter ritningar av Nicodemus Tessin d.ä. och sedan 1937 inrymmer Stadsmuseet i Stockholm.

Byggnaden började uppföras 1663, ritningarna utfördes av dåvarande stadsarkitekten i Stockholm, Nicodemus Tessin d.ä. Byggnaden är gestaltad i karolinsk stil. Södra stadshuset var ämnat som generalfaktorikontor, ett huvudkontor för internationell handel, men redan 1669 var den perioden över.

FAKTARUMMET

När Renstiernas gata sprängdes ner i ett djupt dike i början av 1900-talet, delades den dåvarande Fjällgatan liksom Stigbergsgatan. Den östra delen behöll sitt namn Fjällgatan 1939, medan den västra fick namnet Mäster Mikaels gata. Denne Mikael var Stockholms bödel Mikael Reissuer, som utövade sitt hantverk åren 1635–1650 vid den närbelägna galgen på Stigberget (se Galgberget, Södermalm). Han bodde själv i kvarteret Mäster Mikael, som ligger intill Mäster Mikaels gata 4-6. "Mäster" var en vanlig titel för bödeln. År 1650 blev Mikael Reissuer själv dömd för mord och avrättad. I samband med Katarinabranden 1723 förstördes samtliga hus i gatans omgivning, ända ner till varvet vid Tegelviken.

Mäster Mikaels gata österut (dåvarande Fjällgatan) kring sekelskiftet 1900.

Trots att man därefter förbjöd byggandet av trähus uppfördes husen som kantar Mäster Mikaels gata av trä. De stod färdiga 1729. Husen är klädda med stående slätpanel, som målats med linoljefärg i färgglada kulörer mot gatan. Timmerknutarna är dolda och målade i avvikande kulör, allt för att likna stenhus.

Katarinabacken 1 (även kallad Elias Kullmans hus) är en kulturhistoriskt värdefull fastighet i hörnet Klevgränd 16 / Katarina kyrkobacke 2 på Södermalm i Stockholm. Huset är uppkallat efter sin byggherre, skräddarmästaren Elias Kullman och representerar en av Södermalms mest påkostade byggnader från 1700-talets första hälft. Katarinabranden 1723 utplånade den gamla trähusbebyggelsen i kvarteret Glasbruket västra. Kullman avled troligen 1763 eller 1764. Hans arvtagare, bryggaren Carl Fredrik Kullman, brandförsäkrade fastigheten 1764.

Dåvarande Lilla Glasbruksgatan västerut, 1902. Till vänster syns Elias Kullmans hus.

Kvarteret Katarinabacken har tidigare kallats Öfvre Glasbruket (Holms tomtbok 1674), Glasbruket västra (Petrus Tillaeus 1733) och Glasbruket mindre (bygglovsritning från 1742). På 1930-talet ingick Katarinabacken i kvarteret Kungen. Nuvarande kvartersnamnet började användas på 1970-talet och fastigheten Katarinabacken nr 1 motsvarar det äldre Glasbruket västra nr 2.

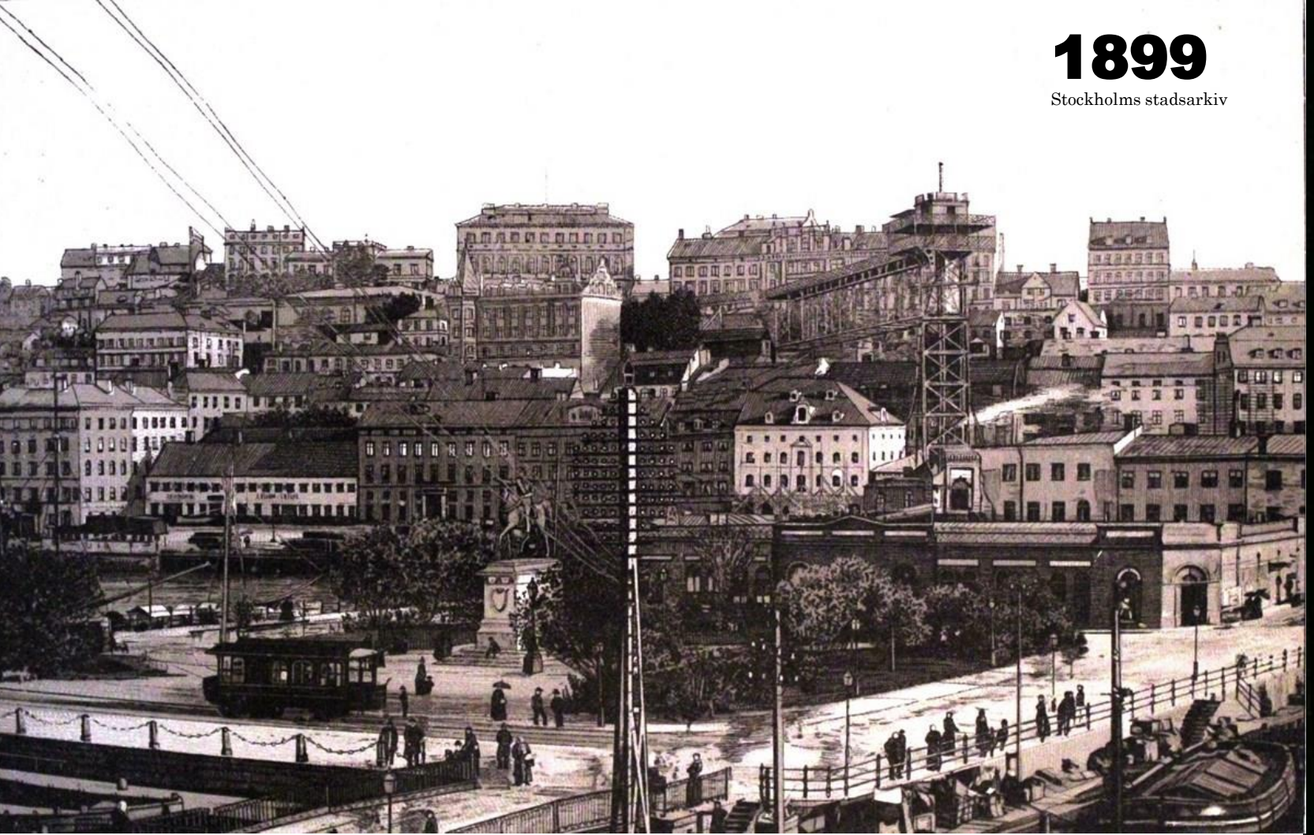

1899
Stockholms stadsarkiv

LOTSGATAN

ELDSVÅDA PÅ SÖDERMALM

Det finns ingenting som tyder på att det är någon av de kända historiska bränderna under 1700-talet, utan det kan vara vilken som helst av de bränder som då och då drabbade Stockholm.
Konstnär
Hilleström, Pehr (1733-1816)
Stockholms stadsmuseum

1937

Vy över Slussen och Karl Johans torg mot Södermalm

Denna stockholmsutsikt över Riddarholmen och Skinnarviksbergen har som brukligt hos Sevenbom en förgrund där det händer saker. Här är arbetare sysselsatta med att bygga en lastkaj längs Kungsholmsstranden. Arbetet att reglera stränderna och bygga lastkajer pågick kontinuerligt under 1700-talet. Anordningen som är uppställd på en flotte är en pålkran. Med den trycks pålar ned i marken med hjälp av en hejare som hissas för att därefter falla mot huvudet på pålen.

Konstnär: Sevenbom Johan (1721-1784)

VÄGVISARE TILL HENNING & LOTTENS SÖDER 1860–1893

med platserna som Per Anders Fogelström skriver om i "Mina Drömmars stad" och "Barn av sin stad".

Kartan har ritats med stöd av A.R. Lundgrens karta över Stockholm 1885, men också med hjälp av fotografier, tidigare kartor och Heinrich Neuhaus panoramabild från 1870-talet.
Hamnen breddades fram till Söderbergs trappor på 1870-talet, de gamla gränderna visas med streckad linje. Namn och byggnader som försvunnit mellan 1870 och 1885 är satta inom parentes.
Längs blivande Renstiernas gata och Bondegatan hade höga bostadshus börjat byggas i enlighet med Albert Lindhagens stadsplan från 1866. Dagens gatunät visas i rött.

Kartan är ritad av Andreas Ribbung 2002. Fotografier: Stockholms stadsmuseum.

Mina drömmars stad (1869–1880):

1. Liljeholmens Stearinfabrik 1887. I kapitlet *En i det nya* berättas hur Henning tillsammans med ett litet sällskap från Dalarna börjar arbeta vid stearinfabriken vid Danvikstull och kroken, där de också kommer att bo.

2. En vintersöndag i kapitlet *I mörkret lämnar* de en kälke och åker medför en speciell backe uppe i Vita bergen, varefter de dricker varm toddy på en krog vid Stadsträdgårdsgatan.

3. Färgaregården 1907. I kapitlet Storkeksoxen träffar Henning för första gången Tummen vid Färgaregården istället den gamla vintertallen. Henning hyr sedan stugplats hos kolhållaren Storsicken i ett av husen i närheten.

4. I samma kapitel tar Tummen med sig Henning, som aldrig varit över Slussen, in till själva staden och de passerar Dahlströmska arbetsinrättningen vid Stora Gladiatorgatan.

5. Södra stryktens trappor 1889. I kapitlet *Portar mot öster* beskrivs hamnen där Henning börjar arbeta som sjöare. Stuvarbasen Handbedningen har i ett gammalt torn av sten vid Södra stryktens trappor. Förebilden är spannmålshärar-firman Karlsson, som kallades Smålands-Kalle eller Kungen i åttkanten, som verkligen bodde i husknuset under 1870-talet.

6. I samma kapitel gifter sig Skräcken och Tvätt-Johanna i en sönderfallande träkåk vid Nytorget. Huset ligger på en bergknalle vid hörnet av Stadsträdgårdsgatan.

7. I kapitlet *Kvartett och solo* har Henning och Lotten stämt träff och Lotten ska titta ut genom fönstret från träkåken vid Nytorget. I huset med portalvet som kallas "Mahogni-villan" bor Tvätt-Malin med dottern Lotten.

8. Åsögatan vid det som hette Soppgränd. I kapitlet *Det blå berget* tar Henning och Tummen en titt på en stuga uppe på Åsöberget mitt emot Tegelviken, där de sedan bor med Lotten och Matilda.

9. I kapitlet *Lägerna* rycker stadsvakten, "korvarna" ut från Svea rttka kasernen för att släcka bränden i groschandlare Bodins tillfälliga vid Stadsgården. Det var även polisstation. Sedan 1876 heter det Katarina Brandstation.

←10. Åsögatan vid Skeppargränd där Cigarrlådan kanske låg. I kapitlen *Barnen* och *Leken* och skuggorna beskrivs ungdomens återsyn i trakterna kring Mjölkmagasinet vid Trädgårdsgränd, ladugården och "Gettosten" vid Stora Bondegatan och Cigarrlådan vid Lilla Bondegatan. De blir skrämda av "dåhelströmarna" som knackar makadam vid Semmelberget och jagar iväg av barn från Grönagården.

11. I kapitlet *Klockors klang överruskar* Henning barnen med kälkfärd från Stora Bondegatans krön intill kvarnen Hatten ner till Barnängsbryggan och ut på isen.

12. I kapitlet *Det fria – och det sökra* passerar Henning "Stenpottratten", den nya kyrkan vid Ersta på väg till arbetet i hamnen. Diakonissanstaltens kapell vid Stora Ersta byggdes 1873.

←14. Kapitlet *Ölsnen och ödemarken* handlar om Elsa Borgs missionsverksamhet som startade 1876 i Bibelkvinnohemmet i hörnet av Nya gatan och Borgmästaregränd.

13. I kapitlet *En ö i havet* bryter en snittkoppspojkarna ut och Klara och Ivanoo barn som bodde på den vårat drabbade Nya gatan förs till Katarina sjukhus, det gamla kronofängelset.

15. I kapitlet *Trösterin* nämns skolan i "Mahogny", Leijonankers vantmakeri och hennevävet från 1600-talet som fått sitt namn efter fabrikör J.C. Madelon.

16. I kapitlet *Barnen och bokhållaren* arbetar Henning tillfälligt som gårdskarl på Barnängens kemisk-tekniska fabrik, som hade en hel liten zoologisk trädgård med hjärn, rävar, påfåglar, örnar och falkar.

17. August har börjat i Katarina realskola vid Katarina kyrka och vägen hem går förbi det nystartade Schartaus handelsinstitut i kapitlet *Förändringarnas tid*.

18. I samma kapitel fortsätter August och kamraten Valle åt varsitt håll när de kommit till spoorerisffären i "Kilen" där Folkungagatan och Tjärhovsgatan möts.

→19. Bilden föreställer Tjärhovs tvärgränd trappor, där Henning utmattad sjunker ihop på väg till hemmet i kapitlet *Decemberdagar*.

20. I kapitlet *Upphrott* passerar August repslagarbanans sändligt långa skjul vid Pålgatan för att möta sina blivande adoptivföräldrar Bodin vid Renstiernas gränd.

Barn av sin stad (1882–1893):

21. Krogen Mats Knuts, som låg på Kockgatan vid Renstiernas gränd. I kapitlet Vårandets tid går Fredrik Bodin och August förbi Kockgatan och förskräcks när handgemäng uppstår utanför krogen.

22. I kapitlet *Kung Bräusorin* beskrivs hur Bibelkvinnorna i missionsstationen vid bergets fot, Grönas Malmgård, förtvivlat sliter för att hjälpa de drabbade i stadens fattigaste utkant. Malmgården var skyddshem för unga kvinnor och det mindre huset var barnhem.

23. Det backstinska huset, där en gårdsfest utspelas i kapitlet *Kung Bräusorin*, låg i hörnet Nya gatan och Renstiernas gränd och höjde sig över trähåkarna.

24. 1888 byggdes Katarina Södra Skola, den nya stora folkskolan vid Nytorget i kapitlet *Härdtas, härdtas*.

25. Fjällgatan västerut vid Söderbergs trappor. I kapitlet *Härdtas, härdtas* handlar barnen Olof och Ludde Karameller för en tvåöring hos mamsell Granberg i kiosken vid trapporna. Hon kallades "grevinnan i den förgyllda hönsburen".

26. Hammarby sjö 1892 med Kvarnen Klippan i bakgrunden. Kapitlet *Den mörka dagen* skildrar tvättkorsarnas arbete om vintern och hur Lotten faller i en vak på Hammarby sjö och drunknar.

27. I kapitlet *Intill stupet* springer man för Saltsjöbanan. Emelie och Bärta där sig ner på bergskanten intill trapporna ner till Kvastmakarbacken.

28. Emelie bor två rum i ett stenhus intill stupet ner mot Stadsgården i kapitlet *Skilda vägar*. Stenhuset låg på gården till en ansenlig träkåk med brutet tak vid nuvarande Glaskroksklippan.

29. Fjällgatan 12 A, den låga röda Trätofvan och den nybyggda Stentofvan, nummer 12 B, som låg på hörnet av den nya breda Renstiernas gata omnämns i kapitlet *Gömstället*.

Pojkar jumpar på isflak vid Norr Mälarstrand. I fonden Södermalm. År 1930. Pojkarna leker och hoppar mellan isflaken. På 1930-talet använde man ordet och verbet jumpa (på isflak), precis som engelskans jump. Med substantivet jump menar man gymnastik, gympa eller jympa.

Kravaller på Södermalm. En ridande polis bland folk utanför Götgatan 57, Apoteket Gripen Tid 29 mars 1948

Utsikt från Mosebacke
1790 tal
Konstnär: Martin, Johan Fredrik

Julfest på Södermalms kommunala flickskola.1950 Den 18 dec.

1950
18/12

GÖTGATAN

1900

Södermalms historia

Tunnelbanebygget 1930-34, bilden är tagen strax söder om Skånegatan. Nya hjälppannan står i närmaste skjulet. Observera presseningen på basarbyggnaden för att hindra ångan från hejaren att rusa på fönstren. Pålkranen är skarvad i toppen.

Katarinatunneln, Götgatan 1932

Karta över Stockholm från 1702, graverad av Anders Wijkman efter Verner von Rosenfeldts grundritning (från 1701)

1751 års karta över branden i Klara